

Hälsa och säkerhet på små byggarbetsplatser

Byggnadssektorn är en riskfylld bransch, där nästan 13 arbetstagare av 100 000 dör i arbetsplatsolyckor, jämfört med i genomsnitt 5 av 100 000 i andra sektorer (!). Vid byggnadsarbete exponeras arbetstagarna också för en rad olika hälsoproblem, från asbestos

till ryggsmärtor, vibrationssyndrom i hand/arm och brännskador orsakade av cement. Detta faktablad innehåller grundläggande råd om hälsa och säkerhet i byggnadssektorn, dock ingen detaljerad vägledning. Om du vill ha ytterligare råd rekommenderas du att kontakta relevant tillsynsmyndighet eller andra organ innan arbetet påbörjas.

Innan arbetet på byggarbetsplatsen påbörjas

Byggarbetsplatsen måste utformas så att arbetstagarnas hälsa och säkerhet garanteras före, under och efter byggnadsfasen. Det är enklare och billigare att bekämpa riskerna för byggarbetarna innan arbetet påbörjas, t.ex. genom att man

- inför en anskaffningspolicy för maskiner och arbetsutrustning, t.ex. köper verktyg med lägre buller- och vibrationsnivåer,
- anger hälso- och säkerhetskrav i anbudsspecifikationerna (minst motsvarande kraven i nationell lagstiftning),
- planerar arbetsprocessen så att antalet arbetstagare som kan få skador minimeras, t.ex. schemalägger bullrigt arbete till tider då så få arbetstagare som möjligt riskerar att exponeras,
- inleder kontrollverksamheten innan arbetet på byggplatsen påbörjas (t.ex. planering, utbildning, introduktion för arbetstagarna, underhåll),
- fastställer förfaranden för effektivt samråd med arbetstagarna och deras deltagande i frågor som rör arbetsmiljö,
- ser till att alla personer, inbegripet cheferna, är utbildade och kan utföra sitt arbete utan att riskera säkerheten och hälsan för sig själva eller andra arbetstagare.

Ledning på byggarbetsplatsen

Arbetsgivarna och projektövervakarna måste samarbeta för att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet. Detta kan uppnås genom att

- undvika att arbetstagarna utsätts för risker,
- göra en bedömning av risker som inte kan undvikas,
- bekämpa riskerna vid källan,
- använda kollektiva åtgärder för att skydda arbetstagarna,
- använda individuella åtgärder när det inte finns några andra alternativ,

- fastställa förfaranden för nödsituationer,
- informera arbetstagarna om befintliga risker och om kontrollåtgärderna,
- se till att lämplig utbildning ges.

Vid utvärdering av riskerna, vilket inte är det samma som en riskbedömning, bör man identifiera

- möjliga faror,
- vem som kan skadas och hur allvarligt,
- hur troligt det är att denna skada inträffar,
- de åtgärder som krävs för att eliminera eller minska risken för arbetstagarna,
- vilka åtgärder som bör vidtas först.

Kontrollåtgärder bör införas och man bör se till att de fungerar och uppfyller kraven i lagstiftningen.

Viktiga faror och risker

På en byggarbetsplats finns det många sätt på vilka man kan omkomma, bli skadad eller få hälsoproblem, t.ex.

- falla från hög höjd,
- råka ut för en olycka med ett fordon,
- få en elstöt,
- bli begravad i samband med schaktningsarbete,
- träffas av nedfallande föremål,
- andas in asbestfibrer,
- få dålig rygg av att lyfta tunga föremål,
- komma i kontakt med farliga ämnen,
- få nedsatt hörsel på grund av högt buller.

Samråd med arbetstagarna

Samråd med arbetstagarna om arbetsmiljöåtgärder är inte endast ett lagstadgat krav, det är också ett effektivt sätt att säkerställa att arbetstagarna engagerar sig i arbetsmiljöarbetet och förbättringarna av arbetsmiljön. Man bör rådgöra med de anställda om arbetsmiljöåtgärder samt innan ny teknik eller nya produkter introduceras.

Ytterligare information

Detta faktablad har getts ut som stöd för Europeiska arbetsmiljöveckan 2004. Andra faktablad i serien och ytterligare information om byggnadssektorn finns på Internet (<http://ew2004.osha.eu.int>). Denna informationskälla uppdateras och utvecklas fortlöpande. Information om EU:s arbetsmiljölagstiftning finns på Internet (<http://europe.osha.eu.int/legislation/>).

(!) Eurostat, *Statistics in focus – Population and social conditions*, Theme 3, 16/2001.

Checklista

Nedan finns en checklista som innehåller en rad frågor om vanliga faror på små byggarbetsplatser. Den kan användas som utgångspunkt för att upptäcka faror på en byggarbetsplats, men ersätter inte en utförlig riskbedömning. En kort checklista av detta slag kan inte täcka alla faror (2).

Checklista för förebyggande åtgärder

- ✓ Används och lagras farliga ämnen på byggarbetsplatsen på ett korrekt sätt?
- ✓ Används lämpliga skyddsåtgärder för att förhindra eller minska exponeringen för damm (från t.ex. trä, cement eller kiseldioxid)?
- ✓ Förekommer asbest på byggarbetsplatsen?
- ✓ Använder alla personer på byggarbetsplatsen lämpliga huvudskydd och lämpliga skor?
- ✓ På vilka sätt kan en risk kontrolleras utan att använda personlig skyddsutrustning?
- ✓ Använder arbetstagarna rätt personlig skyddsutrustning för arbetet?
- ✓ Är alla relevanta maskiner och all relevant utrustning (inbegripet personlig skyddsutrustning) CE-märkta och är märkningen korrekt?
- ✓ Är byggplatsen inhägnad så att allmänheten ej har tillträde?
- ✓ Har åtgärder vidtagits för att skydda allmänheten (t.ex. personer som går förbi byggplatsen)?
- ✓ Kan alla ta sig till sin arbetsplats och arbeta där på ett säkert sätt? Är det t.ex. säkert att ta sig fram på byggnadsställningarna?
- ✓ Har lämpliga skyltar satts upp (t.ex. om förbindelseleder, behörig personal)?
- ✓ Är byggarbetsplatsen städad, väl upplyst och väl organiserad?
- ✓ Finns det tillräckliga personalutrymmen för arbetstagarna?
- ✓ Har tillräckliga brandskyddsåtgärder vidtagits (t.ex. brandsläckare, nödutgångar)?
- ✓ Finns det utrustning för första hjälpen?
- ✓ Vet man vart befintliga elektriska ledningar går (nedgrävda eller i luften) och har arbetssystem inrättats för att hantera dem?
- ✓ Har försiktighetsåtgärder vidtagits för att säkerställa att elektriska system hålls i sådant skick att säkerheten garanteras?
- ✓ Hålls fordon och människor på avstånd från varandra?
- ✓ Har fordonsförarna och maskinoperatörerna lämplig utbildning och innehar de, om nödvändigt, licens?
- ✓ Hålls förbindelselederna i ett sådant skick att säkerheten garanteras?
- ✓ Är säkerhetsavståndet kring kokmaskiner tillräckligt?
- ✓ Fungerar maskinernas säkerhetsanordningar (exempelvis ljudsignaler, olika skydd)?
- ✓ Är hiss- och lyftanordningar ordentligt installerade och kontrolleras de av kompetent personal?
- ✓ Hålls all arbetsutrustning och alla maskiner i ett sådant skick att säkerheten garanteras?
- ✓ Sätts byggnadsställningar upp, justeras och nedmonteras av kompetent personal?
- ✓ Kontrolleras byggnadsställningarna regelbundet och också efter dåliga väderförhållanden (t.ex. hård blåst)?
- ✓ Har åtgärder vidtagits för att förhindra nedstörtning av arbetstagare och fallande föremål?
- ✓ Har behovet av manuell hantering om möjligt eliminerats (t.ex. genom användning av mekanisk utrustning)?
- ✓ Tillhandahålls material om möjligt i hanterbara storlekar och vikter för att minska risken för ryggskador?
- ✓ Har arbetstagarna fått instruktioner om och övning i hur man lyfter föremål på ett säkert sätt?
- ✓ Har en bedömning gjorts för att minska risken för arbetsrelaterade skador i de övre extremiteterna (t.ex. vid gjutning av betong, armering, svetsning eller målning)?
- ✓ Har alla åtgärder vidtagits för att minska exponeringen för buller och vibrationer?
- ✓ Har nödvändiga hälsokontroller ombesörjts?
- ✓ Finns det fallskydd på alla ställen där det behövs?
- ✓ Är det tydligt angivet var det finns tak eller takdelar som är mindre hållbara (exempelvis takfönster)?
- ✓ Är håll tydligt utmärkt och ordentligt övertäckta för att förhindra fall?
- ✓ Finns det något säkrare sätt att utföra ett arbete på än med hjälp av stege (t.ex. genom att använda mobil utrustning)?
- ✓ Är eventuella schaktgropar ordentligt stöttade eller konstruerade så att risken för kollaps minimeras?
- ✓ Finns det skydd som hindrar att fordon eller personer faller ner i schaktgroparna?
- ✓ Inspekteras schaktgroparna regelbundet av kompetent personal?

(2) En förteckning över minimikrav för säkerhet och hälsa på byggarbetsplatser finns i rådets direktiv 92/57/EEG av den 24 juni 1992 om minimikrav för säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser.